

Den högre utbildningen av fångvårds- tjänstemän i Finland.

Av docenten, jurisdoktorn *Inkeri Anttila*.

Strävandena att höja nivån hos personalen vid fångvårdsanstalterna genom utbildning ha såväl i Finland som utomlands lett till anordnande av olika kurser för fångvaktare och vaktförmän eller m. a. o. för fångelsernas lägre befattningshavare. Däremot har man ända intill senaste tid underlåtit att draga försorg om en särskild utbildning för den högre tjänstemannakåren, såsom för fångelsedirektörerna, biträdande direktörerna, ekonomicheferna, lärarna och vaktcheferna. Därför utgöra dessa tjänstemän en yrkeskår, som består av personer med synnerligen olikartad grundutbildning och som har fördjupat sig i sitt eget fack dels genom sin i praktiken vunna erfarenhet, dels genom de kurser, som avsetts för den lägre tjänstemannakåren. Då det efter krigen uppgjordes statistik över de vid fångvårdsanstalterna verk samma tjänsteinnehavarna, kunde man finna, att det antal, som avlagt slutexamen vid universitet eller annan högskola, var mycket lågt. Bland direktörerna och lärarna fanns det några, som avlagt sådan examen, men största delen utgjordes av studenter eller personer med mellanskolbildning.

Tidigare hade man icke uppnått enighet om nödvändigheten att utbilda tjänstemän på fångvårdsområdet. Tvärtom uttalades det ofta en sådan uppfattning, att man skulle »födås«, icke utbilda sig till fångvårdsman, vadan en teoretisk utbildning var onödig, om icke direkt skadlig. Visserligen betonade denna uppfattning alldeles riktigt nödvändigheten av lämpligt temperament och intresse för facket. Men åtminstone i nutida förhållanden måste den dock anses vara oriktig. Fångelserna äro icke längre uteslutande, ja icke ens huvudsakligen, förvaringsplatser för förbrytare, utan hava utvecklats till anstalter, där man strävar att förverkliga modern kriminalvård, och vilkas krävande uppgift går ut på att uppfostra den samhällsmedlem, som brutit mot lagen, till en person, vilken åter uppfyller kraven för ett liv i frihet. Tillika hava fångelserna utvecklats till anmärkningsvärda ekonomiska företag, vilkas verksamhet är mångsidig och omfattande i synnerhet i stora anstalter, där fångarna uppgå till flere hundratal. I fångelserna arbetas det i flere avseenden under egenartade förhållanden. Bland arbetarna finnes det många som äro svårhanterliga, och konflikter äro alltid möjliga såväl mellan fångarna inbördes som mellan dem och personalen. Faran för rymning äro överhängande även på en fridfull vardag och framkallar i arbetet sådana spänningsmoment, som äro okända i fria förhållanden. De gamla fångelsebyggnaderna äro trånga och obekväma. Dessa svårigheter äro personalen medveten om och bär därjämte ansvaret för att allt löper väl. Fördenskull står icke blott den individ, som brutit mot lagen, utan även anstaltens

personal i »fängelsets skugga». Den högre tjänstemannakåren behöves bl. a. för de kansliarbeten, som föranledas av straffverkställigheten, för handhavandet av anstaltens bokföring, för ledning av arbetsverksamheten och för utförande av uppfostringsarbetet. I centrum för det hela står direktören, en verklig »all round man«, som bör vara bevandrad i hela anstaltens verksamhet.

Småningom har uppfattningen om nödvändigheten av utbildning av tjänstemän på fångvårdsområdet utvecklats i positiv riktning, men man har dock ofta ansett, att den bäst kunde förverkligas genom avläggande av slutexamina vid universitet. Sålunda har man tänkt sig, att fängelsedirektörer och biträdande direktörer skulle avlägga ämbetsexamen inom den juridiska eller statsvetenskapliga fakulteten, lärare åter examen i psykologi och pedagogik samt ekonomicheferna någon examen i ekonomi eller agronomi. Illusionerna om en dylik tjänstemannakår synas emellertid icke kunna förverkligas. Vid närmare eftertanke vore detta knappast ens den bästa utvägen. I alla de examina, vilka ovan omnämnts, saknas det nämligen vägledning för arbetet i den egenartade omgivning, som fängelset utgör. I ett litet land kommer därjämte samma person att oupphörligen förflyttas från den ena befattningen till den andra; sålunda är det en allmän företeelse, att ekonomichefen utnämns till direktör och att kanslisten övergår till en lärartjänst. En examen, som utgör förberedelse blott för ett noggrant specificerat yrkesområde utan att beakta fångvårdens krav såsom en helhet, skänker icke ett erforderligt mått av allmänna insikter i fångvård. Ätminstone för finska förhållanden bör fördenskull en särskild ämbetsexamen på fångvårdsområdet anses utgöra den bästa lösningen.

Den högre utbildningen av fångvårdstjänstemän kom efter flere års förberedelser i gång på hösten 1949, då undervisningen vid Sociala Högskolan. Några månader senare, i februari 1950 fastställdes denna examen i den nya fångvårdsförordningen såsom kompetensvillkor för tjänster på området. Dock beredde man dem, som redan avlagt akademisk slutexamen möjlighet att komma i åtanke vid besättande av fångvårdstjänster, ifall de komplettera sina kunskaper i fångvårdsexamens huvudämnen, försåvidt dessa ämnen icke redan ingått i tidigare avlagd examen.

I Sociala Högskolan hänsköts undervisningen för fångvårdsexamen till »vårdarbetets undervisningssektion», där det redan tidigare utbildats socialarbetare och ungdomsledare. I skolan inrättades en ny lärartjänst, som undertecknad skött från början, först såsom t.f. lektor i fångvård, numera i egenskap av docent i straffrätt. Tiden för avläggandet av denna examen fastställdes till två år. Under första året meddelas eleverna undervisning i form av föreläsningar och övningar, medan det andra året disponeras för avläggande av slutförhör och författande av en avhandling. Under loppet av det första året har studieverksamheten organiserats i form av kurser och det gives om-

kring 30 föreläsningar i veckan, men under det andra året kan studierna bedrivas vid sidan av tjänsten, ja t.o.m. på annan ort, varifrån eleven kan anmäla sig till undergående av förhör i den mån han hinner göra sig förtrogen med den erforderliga kursen. I examen ingå fyra huvudämnen: fångvårdslära, kriminologi, straff- och straffprocessrätt samt fångvårdspedagogik. Den rent juridiska linjen företrädes av straffrätten och straffprocessrätten. Visserligen innehåller fångvårdsläran den på området gällande lagstiftningen, som utgör en vidsträckt och svårbemästrad helhet, men till denna hör därjämte även en utredning av fångvårdens utveckling och givetvis — vilket ingalunda är det minst viktiga — en gestaltning av riktlinjerna för framtidens fångvård i belysning av den utveckling, som ägt rum i övriga länder, i synnerhet i de nordiska länderna. Kriminologins uppgift åter är att göra eleverna förtrogna med brottslighetens orsaker och formerna för dess framträdande samt kriminalpolitikens grunder. I det fjärde huvudämnet, fångvårdens pedagogik, meddelades till en början undervisning i samband med den allmänna pedagogiken, men snart konstaterade man, att skäl förelåg för att ombilda densamma till ett särskilt ämne med egna kursfordringar.

Utöver ovan uppräknade huvudämnen meddelas eleverna undervisning i talrika andra ämnen, vilka även omfatta repetitionsförhör. Dessa ämnen äro finska språket, psykologi, psykiatri, socialhygieni, fängelse-ekonomi, fängelsebokföring samt gymnastikens och idrottens teori. Som bäst planerar man undervisning i byrålära samt i uppsättning av handlingar, som ansluter sig till denna lära. I början strävade man att i någon mån forma undervisningen efter en linjeindelning; sålunda bestämdes det, att exempelvis fängelsebokföringen skulle vara frivillig för sådana elever, som ämnade bliva fängeslärare. Härifrån har man dock avstått, enär det konstaterats, att eleven under sin kurstid ännu icke kan veta vilka uppgifter han senare kommer att handhava och vilka kunskaper han sålunda behöver. Sannolikt komma de flesta eleverna att sköta olikartade åligganden, vadan det lönar sig för dem att begagna sig av all den undervisning, som ansluter sig till examen. Såsom synnerligen viktig har man betraktat undervisningen i finska språket, vari timantalet även är störst (5 timmar i veckan).

Vid sidan av den teoretiska undervisningen strävar man att göra eleven förtrogen med praktisk fångvård genom att giva honom tillfälle till praktik, dels såsom s.k. förpraktik innan undervisningen vidtager, dels såsom s.k. specialpraktik mellan läsåren. Förpraktiken omfattar sex månader och utgör ett villkor för inträde vid högskolan. Specialpraktiken åter kan under sommaren avverkas på tre månader. Justitieministeriets fångvårdsavdelning bestämmer var denna praktik skall utövas och arten av de uppgifter som därtill höra samt övervakar densamma. De vitsord, som erhållits för praktiken, antecknas i avångsbetyget, som även bör innehålla en anteckning om elevens lämplighet för facket. Även under terminerna beredes eleverna praktisk

undervisning bl. a. i form av exkursioner, som företagas såväl till fängelserna som till olika vårdanstalter. För eleverna hållas även föredrag om polisens verksamhet, kriminalcentralen och »Fängelseföreningens» verksamhet, vilken förening drager försorg om vården av frivriga fångar.

Till de två kurser, som man hittills hunnit påbörja, hava i främsta rummet anmält sig sådana elever, som redan förut tjänstgjort på fångvårdsområdet. Bland eleverna har det t. o. m. funnits en fängelse-direktör och fem biträdande direktörer, och vissa elever hava före deltagandet i kursen redan hunnit »praktisera» ett par tiotal år i stället för de fastställda sex månaderna. På grund härav har undervisningen hittills antagit karaktären av fortsättningsutbildning. Av eleverna har en knapp tredjedel utgjorts av studenter, men de flesta ha genomgått mellanskola eller yrkesskola. Många av dem ha tidigare deltagit i av justitieministeriets fångvårdsavdelning anordnade s.k. vaktförmanskurser, varvid de ha studerat delvis samma ämnen, som nu ingå i deras examen. Under vardera av de två första höstarna har det funnits över trettio aspiranter, men vid skolans inträdes-examen har av dem utgallrats några, och vissa hava kommit att invänta följande år, emedan de icke kunnat få tjänstledighet för sina studier.

För vardera av de hittills hållna kurserna måste nivån anses vara god. Arbetstakten har varit fullt tillfredsställande även under den första kursens andra år, oaktat eleverna härvid kommit att studera vid sidan av sitt arbete långt borta på landsorten. Under sin vistelse i Helsingfors ha eleverna även intresserat sig för klubbverksamhet. Vissa i samband med undervisningen hållna seminarieföredrag ha publicerats i facktidskrifterna på området.

Den omständigheten, att kurslitteraturen i synnerhet beträffande huvudämnena varit bristfällig, har inverkat menligt på undervisningen. Det saknas en finskspråkig lärobok i kriminologi, varjämte även läroböckerna i fångvårdslära äro både kortfattade och föråldrade. Av denna orsak har man vid undervisningen synnerligen ofta kommit att trygga sig till anteckningar, som gjorts under föreläsningarna, vilket fördröjer undervisningen och kräver av läraren upprepningar och anteckningar på tavlan. Eleverna, av vilka största delen har bott i ett särskilt logi, hava — synbarligen genom att kollationera varandras anteckningar — klarat sig även vid sådana repetitionsförhör, för vilka de nödgats förbereda sig utan tillgång till läroböcker. Det oaktat är det klart, att författandet av läroböcker i fångvårds-examens huvudämnen kommer att höra till de närmaste årens program och att produktionen av dessa böcker är en förutsättning för att ifrågavarande arbete skall krönas med framgång. Detta är desto viktigare, då elevmaterialet börjar »föryngras» och småningom uppnår den normala ålderskategori, där den praktiska erfarenheten före de teoretiska studierna är blott av kort varaktighet.

Inkeri Anttila.